

به نام خدا

تاریخ قرآن کریم (۳) نزول قرآن

سید محمد صادق موحد

دانشکده فیزیک - دانشگاه شهید بهشتی

پژوهشکده نجوم- پژوهشگاه دانشهای بنیادی (IPM)

www.smovahed.ir

فهرست

- (۱) نزول وحی
- (۲) نزول قرآن
- (۳) کیفیت نزول قرآن
- (۴) اولین و آخرین آیاتی که بر پیامبر نازل شد

تاریخ نزول وحی

۲۷ رجب ۱۲ سال پیش از هجرت مقارن با ۶۱۰ میلادی اولین نزول

وحی به پیامبر

بعد از اینکه اولین بار وحی به پیامبر انجام شد پیامبر بیمناک شده و سریع به خانه برگشته و سه بار تکرار می کند که مرا بپوشانید و در همین اثناء آیات سوره مدثر نازل شد:

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾

ای کشیده ردای شب بر سر (1)

قُمْ فَأَنْذِرْ ﴿٢﴾

برخیز و بترسان (2)

وَرَبِّكَ فَكْبَرٌ ﴿٣﴾

و پروردگار خود را بزرگ دار (3)

وَتِيَابِكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾

و لباس خویشتن را پاک کن (4)

الرَّجْزَ فَاهْجُرْ ﴿٥﴾

و از پلیدی دور شو (5)

وَلَا تَمُنْ تُسْتَكْتَرُ ﴿٦﴾

و منت مگذار و فزونی مطلب (6)

وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿٧﴾

و برای پروردگارت شکیبایی کن (7)

نکته مهم

در حالت کلی آغاز نزول وحی که به مبعوث شدن پیامبر منجر شد مستقل از نزول قرآن بر آن حضرت می باشد
نکته بعد این است که منظور از نزول قرآن عموماً نزول دفعی است

بنابراین نزول وحی می تواند در ۲۷ رجب باشد ولی بنا به اقوال مختلف نزول قرآن در ماه رمضان باشد.

تاریخ آغاز نزول قرآن

(۱) بنا به قولی نیمه شعبان نزول قرآن بوده است
سوره دخان

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ﴿٣﴾
فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾

[که] ما آن را در شبی فرخنده نازل کردیم [زیرا] که ما هشداردهنده

بودیم (3)

آن [شب] هر [گونه] کاری [به نحوی] استوار فیصله میابد (4)

(۲) نقل دیگر این است که آغاز نزول قرآن در ماه رمضان بوده است. با اشاره به آیه شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ [بقره ۱۸۵]

(۳) اما در مورد اینکه کدام شب بوده نیز مطرح است شب ۱۷ ماه رمضان است و دلیل هم اشاره به آیه ۴۱ انفال است:
إِن كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلْنَا عَلَيَّ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقْيِ الْجُمُعَانَ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

اگر به خدا و آنچه بر بنده خود در روز جدایی [حق از باطل] روزی که آن دو گروه با هم روبرو شدند نازل کردیم ایمان آورده‌اید و خدا بر هر چیزی تواناست (41)

با توجه به شان نزول مشخص است که یوم الفرقان منظور روز جنگ بدر که در ۱۷ رمضان سال دوم هجری رخ داد

- (۴) بنا به نظر شیعه قرآن در یکی از شبهای دهه آخر ماه رمضان نازل شده و قریب به یقین شب ۲۳ ماه رمضان است
- (۵) نقل است که پیامبر فرمود که تورات ۶ روز پس از رمضان و انجیل پیش از ۱۳ رمضان و زبور پیش از ۱۸ رمضان و قرآن پیش از ۲۴ رمضان نازل شده است.

کیفیت نزول کتابهای آسمانی

(۱) به اتفاق آرا مشخص است که کتب آسمانی قبل از قرآن به صورت دفعی نازل شده است.

برای مثال یهودیان و مشرکان از پیامبر پرسیدند که چرا قرآن مثل

تورات یکباره نازل نشده و قرآن پاسخ می دهد:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ
وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿32﴾ سوره فرقان

و کسانی که کافر شدند گفتند چرا قرآن یکجا بر او نازل نشده است

این گونه [ما آن را به تدریج نازل کردیم] تا قلبت را به وسیله آن

استوار گردانیم و آن را به آرامی [بر تو] خواندیم (32)

کیفیت نزول قرآن

دو مسئله وجود دارد:

(۱) نزول دفعی قرآن

(۲) نزول تدریجی قرآن

دلایل نزول دفعی:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿۱﴾

ما [قرآن را] در شب قدر نازل کردیم (۱)

دلایل نزول تدریجی:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ
وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿۳۲﴾

و کسانی که کافر شدند گفتند چرا قرآن یکجا بر او نازل نشده است

این گونه [ما آن را به تدریج نازل کردیم] تا قلبت را به وسیله آن

استوار گردانیم و آن را به آرامی [بر تو] خواندیم (32)

سوره فرقان

آیا نزول دفعی و تدریجی با هم در تعارض هستند؟

(۱) طبرسی پاسخ میدهد که خدا در شب قدر قرآن را از لوح محفوظ یکباره نازل کرد و سپس جبرائیل در طی ۲۳ سال بر اساس مقتضیات زمان بخشهایی از آن را به پیامبر منتقل می کرد

(۲) نقل دوم این است که روح و مقاصد قرآن به یکباره بر پیامبر نازل شده و بعد هم به سبب مقتضیات زمان به صورت تدریجی آیات نازل شده است.

سوره شعراء

وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾

عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾

بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ ﴿١٩٥﴾

و راستی که این [قرآن] وحی پروردگار جهانیان است (192)

روح الامین آن را بر دلت نازل کرد (193)

تا از [جمله] هشداردهندگان باشی (194)

به زبان عربی روشن (195)

وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا ﴿106﴾

و قرآنی [با عظمت را] بخش بخش [بر تو] نازل کردیم تا آن را به آرامی به مردم بخوانی و آن را به تدریج نازل کردیم (106)

سوره اسراء

نتیجه این که از مشخصات ویژه قرآن این است که هم به صورت دفعی نازل شده است هم به صورت تدریجی

مناسب است اشاره کنیم که بر اساس دلایل مطرح شده نزول قرآن دارای سه مرحله طولی در نزول بوده است:

(۱) نزول در لوح محفوظ

(۲) نزول در بیت العزه آسمان

(۳) نزول تدریجی آن توسط جبرائیل بر پیامبر که البته به مردم هم مربوط میشود.

حکمت نزول تدریجی

(۱) بنا به اقتضای زمان آیات نازل می شدند و این خود مبین رویدادها بود

(۲) باعث دلگرمی پیامبر می شود

در سوره فرقان آمده است

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ
وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿32﴾

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿33﴾

و کسانی که کافر شدند گفتند چرا قرآن یکجا بر او نازل نشده است
این گونه [ما آن را به تدریج نازل کردیم] تا قلبت را به وسیله آن
استوار گردانیم و آن را به آرامی [بر تو] خواندیم

۳) با توجه به شرایط صدر اسلام مناسب بود که بسیاری از احکام به صورت تدریجی نازل شود تا پذیرش آنها از طرف مردم ساده تر شود

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ
مِن نَّفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يَبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ
لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿219﴾

سوره بقره

که تحریم شراب در ۴ مرحله انجام شد.

نخستین آیاتی که بر پیامبر نازل

شد:

(۱) سوره علق

(۲) سوره مدثر

(۳) سوره حمد

(۴) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

آخرین آیاتی که پیامبر نازل شده است:

۱) آخرین سوره کامل که نازل شده است سوره توبه است

۲) در حجه الوداع آیه الیوم

۳) سپس آیه ربا و ...

SCHOOL of
ASTRONOMY

Institute for Research in
Fundamental Sciences

از توجه شما سپاسگزارم